

Кыштаглаашкын: бөгүндө байдал

МАЛ БОЛУРУ БЕРГЕ-ЛЕ БООР

Барыш-Хемчик кожунун ажил-агыйларында бо чылын төрүүр 13994 баш хой бар, Сөөлү медээ-биле алырга, 6950 баш хой төрөөн, оон 300 ажыг хой ара салып, өлүг хураган төрөөн, 200 ажыг чаш хураган өлүг хураган, ыччан-гаш 6450 баш чаш хураган менди камгалап алган. Эрткен чылдың бо үезинде кожунуңуң ажил-агыйлары 9500 баш чаш хураган камгалап алган турган. Бо чылын көргүзүп дыка кудулаан.

«Шектээр» бугурулге кооперативтер каттыжышкынның Каткылыг хойжу кооперативтер байдал-биле таныш көөрүвүс, кыштаглаашкынның эртин турары эээн берге болду. Бо девискээрге хар улуг дүшкен, чогуур үезинде далбай ажыглаваан, хойнун даваннары тастаан, чамдык коданнарда кодуур непертөөн, сугну барык ай ажыг үеде барбаан, мал чөмү түнүп турар, төрөөн хойларын эминде сүт чок, ыччангаш чаш мал

Көдээ бижикчинин ийи чагаазы

УЛУГ-УЖАРГА ЧАҢГЫЛАНЫР

Эжиңи — ат-алдарыг өбедериктин турту. Кандыг-ла, бир чорук-биле Эжиңиңе уг-лаптарга, кижиниң сагызын-га төгүлүп кижилер кирер. Адыг-Түлүш Чүлүм, Адыг-Түлүш Хемчик-оол, Түлүш Көңүл-оол, улустун чогаалчы Сергей Пюрбю бо чер чурттуг болгай.

Эжиңи-эглүл башып келген бичиң кемчигештин ууну чурттаган кезек төрөл бөлүктөрдөн эрес-эскер-ле эрлер үнгөн. Ол чугаа ам-даа уламчылап, чоң болганок-ла, «Эжиңи огул мөгө», «Эжиңи ады чүтүгү» деп чугалажың бээр таварылга эвэс. Чугааны хоочун мөгө Кызыл-оол Сумакчинин беш эрес огул шунту спорт мастери болганы бадыткап, малчы Василий Серээларын Кула-Доо, анык малчы Леонид Бумба-Хурактан Аза-Кууза хая-лашка даянаныннын олун кызыналар манажып, карак чактыр төгүлдүр, тыннышты харыктырыптарын бузуурал-биле көргөн мен. Василий Серээларын гаражта машинасы, кажаада хойлары, даглар баштарыңе көрүп,

чериң казып, карбап турар чүгүрү амыралдыг каастап турарын херечилеп турар.

Эжиңинин эң бедик кожагарын Улуг-Ужар дээр. Ол даг-га дага чокка чадаг кижини кылашпал албас, кодан хойлар оттап чораш, кажааланып, тургулай бээр тургуларыл, шээр мал чудааа эм оттаг-лар чер-ле болгай. Тываның сурагыл чогаалчы Сергей Пюрбю 1964 чылдын кайында Эжиңиң бажы чилиңизинң кай-лаңга ийи бугу хачаланыр салып алган, чоон кызыл дит-тин хөлөгезинге чоон чоргаар үнү-биле мынаар ырлап орган Эжиңинин, Улуг-Ужарын чугалап тургаш, чугалавайн баар аргам чок.

Чугалажың кандыг-да өсө чокка кырыңа-ла дүжүргөн. Эжиңинин эрес-кежээ чоңун үстүдө чугаладың.

«Кадарда хоюм чараш,

Харай бээрге, тейим бедик» — деп кара биезинден-не ырлап чораш ал-незинин улуг уруу Чамбал-Ашак уруу Алай уг-бай алдан хар ашкан-даа болза, малчы аны сыйкайп, хой-лаарып аны ажаллап чор. Угайынң өөнү эээн Серээ баа-ла эрес-кежээ кижини Оларын Улуг-Ужарын ужуң-ла Хову-Бажы деп черде кыш-таанын кодоннада кайра хой оолдап эгелзэн. Байшайт тө-рөөн 127 хойнук хураганары он-малчына. Сакманың ажал-даа турары соруктуг, мал ажаарында эпиги кыс болду. Ол дөрт-беш хураганын хары-угла тууду алгаш, нелеринге салып берип, алак соолда хо-зар хойларынн хураганарын эмирин, тоотпаларга, хой ха-маанчок, бо кижиге бешин та-лаңгып чорду. Бо-даа карак чакындан мал-биле чүрзөн доңнаан Алай угайынн өөре-дин деп иштиме болап тур-дум. Оон башка, Валин ча-рын Адын-Шанаага чатыгш эртен ферма инектери саап турганын көргөн кижин мен. Уаң-Серээ (улустуу-биле) Ырлаар-Анай, Вала сутлар

зиде ам 181 кошкар бар. Кошкарларын инити байдалы чүрээр-лаа болза, баа-ла ко-дуулаан, Эдержилге кириш-тирден 42 кошкар, 12 хуаны у-кек, тургузу азырап турар. Малын 17 тоңа сичиңи бе-лекет алган. Ол кыштагла-ырак эвесте Оттук-оол Кара-Сал 90 баш молдуурга ка-дарган, арган-дорган 27 башты у-кекш, тургузу азырап турар. Сиген, дус, сулазы четирин. Акша-шаан дугайында со-нуургарыңа аныярада ва-густан поярбага чедир шалың-га 100 ажыг муң рубль алган беш дээрин өгүн херээжин эээн Чекемада чугаладың.

Шангыр-оол Ховалыңын ко-дананда 380 баш эртен чы-лыг хураганары бар, оларын 200 хирезин тургузу азы-рап турар. Кодаңда малчы кодуур көүдзүң, оон уламын-дан барык 100 хире хураган өлгөн. 10 шаа дээкинчек ху-раганарын көрдүкү, хураган-нарын арган-дорган-даа аажок болду. Бо анык мал-чынарнын өг-бүлзүн суурдан болгаш еске коданнарда оза-лаш, ыракта, улуг-ларың чаш, улуг-ла 5 харың, бичиниз 4 аялг, олар аажок думаа-дан, салга-даа турган, ам се-

гип турар. Бистин-биле кады чораш суму эмчиз шинчип, өм берип, сумелерин даа ка-кан. Бо малчынар ноль ай-дан бээр шалын ил көрбзөн.

Ооржак Алдын-оол бо чы-лын 490 баш хураганын кыш-тадып турар. Мында кодуур чок, Сиген, сула бар, дус арай эвези. Малчың кажан сөөлүгүтүткан «Иска» олар акша албаныс, чеке үлүстөн чө-дир боор, дидиниңестеп-даа карк чүвө-дир» — диди.

Хоочун малчың бо чылын кышты черле эки ажал дээр-зинге кижин оон ажал, амдыл-ралы-биле танышкаш, бугу-рээр-дир.

600 ажыг серге кадарып ту-рар Диртыр-оол Монгушта 100 ажыг баш арган-дорган малды үзүп, азырап турар.

Деткир, карактаа чок болду, ам хө-нүм-даа калып калды, чүгө чакса четкеш, бо коданна ду-жаап бериптер мен. Шалынн үлзери мырыңай элзеп, чам-дык улус өй-шаанда ал-ла-турар, а ескелери шуут албас. Моон мурунда малчың-биле ажал-агый аразында керээ ча-рар, ол дээр ажалдаар-ла боор, ам бо чылын керээ-даа

гип турар. Бистин-биле кады чораш суму эмчиз шинчип, өм берип, сумелерин даа ка-кан. Бо малчынар ноль ай-дан бээр шалын ил көрбзөн.

Ооржак Алдын-оол бо чы-лын 490 баш хураганын кыш-тадып турар. Мында кодуур чок, Сиген, сула бар, дус арай эвези. Малчың кажан сөөлүгүтүткан «Иска» олар акша албаныс, чеке үлүстөн чө-дир боор, дидиниңестеп-даа карк чүвө-дир» — диди.

Хоочун малчың бо чылын кышты черле эки ажал дээр-зинге кижин оон ажал, амдыл-ралы-биле танышкаш, бугу-рээр-дир.

600 ажыг серге кадарып ту-рар Диртыр-оол Монгушта 100 ажыг баш арган-дорган малды үзүп, азырап турар.

Деткир, карактаа чок болду, ам хө-нүм-даа калып калды, чүгө чакса четкеш, бо коданна ду-жаап бериптер мен. Шалынн үлзери мырыңай элзеп, чам-дык улус өй-шаанда ал-ла-турар, а ескелери шуут албас. Моон мурунда малчың-биле ажал-агый аразында керээ ча-рар, ол дээр ажалдаар-ла боор, ам бо чылын керээ-даа

гип турар. Бистин-биле кады чораш суму эмчиз шинчип, өм берип, сумелерин даа ка-кан. Бо малчынар ноль ай-дан бээр шалын ил көрбзөн.

Ооржак Алдын-оол бо чы-лын 490 баш хураганын кыш-тадып турар. Мында кодуур чок, Сиген, сула бар, дус арай эвези. Малчың кажан сөөлүгүтүткан «Иска» олар акша албаныс, чеке үлүстөн чө-дир боор, дидиниңестеп-даа карк чүвө-дир» — диди.

Хоочун малчың бо чылын кышты черле эки ажал дээр-зинге кижин оон ажал, амдыл-ралы-биле танышкаш, бугу-рээр-дир.

600 ажыг серге кадарып ту-рар Диртыр-оол Монгушта 100 ажыг баш арган-дорган малды үзүп, азырап турар.

Деткир, карактаа чок болду, ам хө-нүм-даа калып калды, чүгө чакса четкеш, бо коданна ду-жаап бериптер мен. Шалынн үлзери мырыңай элзеп, чам-дык улус өй-шаанда ал-ла-турар, а ескелери шуут албас. Моон мурунда малчың-биле ажал-агый аразында керээ ча-рар, ол дээр ажалдаар-ла боор, ам бо чылын керээ-даа

гип турар. Бистин-биле кады чораш суму эмчиз шинчип, өм берип, сумелерин даа ка-кан. Бо малчынар ноль ай-дан бээр шалын ил көрбзөн.

Ооржак Алдын-оол бо чы-лын 490 баш хураганын кыш-тадып турар. Мында кодуур чок, Сиген, сула бар, дус арай эвези. Малчың кажан сөөлүгүтүткан «Иска» олар акша албаныс, чеке үлүстөн чө-дир боор, дидиниңестеп-даа карк чүвө-дир» — диди.

Хоочун малчың бо чылын кышты черле эки ажал дээр-зинге кижин оон ажал, амдыл-ралы-биле танышкаш, бугу-рээр-дир.

600 ажыг серге кадарып ту-рар Диртыр-оол Монгушта 100 ажыг баш арган-дорган малды үзүп, азырап турар.

Деткир, карактаа чок болду, ам хө-нүм-даа калып калды, чүгө чакса четкеш, бо коданна ду-жаап бериптер мен. Шалынн үлзери мырыңай элзеп, чам-дык улус өй-шаанда ал-ла-турар, а ескелери шуут албас. Моон мурунда малчың-биле ажал-агый аразында керээ ча-рар, ол дээр ажалдаар-ла боор, ам бо чылын керээ-даа

гип турар. Бистин-биле кады чораш суму эмчиз шинчип, өм берип, сумелерин даа ка-кан. Бо малчынар ноль ай-дан бээр шалын ил көрбзөн.

Ооржак Алдын-оол бо чы-лын 490 баш хураганын кыш-тадып турар. Мында кодуур чок, Сиген, сула бар, дус арай эвези. Малчың кажан сөөлүгүтүткан «Иска» олар акша албаныс, чеке үлүстөн чө-дир боор, дидиниңестеп-даа карк чүвө-дир» — диди.

Хоочун малчың бо чылын кышты черле эки ажал дээр-зинге кижин оон ажал, амдыл-ралы-биле танышкаш, бугу-рээр-дир.

600 ажыг серге кадарып ту-рар Диртыр-оол Монгушта 100 ажыг баш арган-дорган малды үзүп, азырап турар.

Деткир, карактаа чок болду, ам хө-нүм-даа калып калды, чүгө чакса четкеш, бо коданна ду-жаап бериптер мен. Шалынн үлзери мырыңай элзеп, чам-дык улус өй-шаанда ал-ла-турар, а ескелери шуут албас. Моон мурунда малчың-биле ажал-агый аразында керээ ча-рар, ол дээр ажалдаар-ла боор, ам бо чылын керээ-даа

гип турар. Бистин-биле кады чораш суму эмчиз шинчип, өм берип, сумелерин даа ка-кан. Бо малчынар ноль ай-дан бээр шалын ил көрбзөн.

Ооржак Алдын-оол бо чы-лын 490 баш хураганын кыш-тадып турар. Мында кодуур чок, Сиген, сула бар, дус арай эвези. Малчың кажан сөөлүгүтүткан «Иска» олар акша албаныс, чеке үлүстөн чө-дир боор, дидиниңестеп-даа карк чүвө-дир» — диди.

Хоочун малчың бо чылын кышты черле эки ажал дээр-зинге кижин оон ажал, амдыл-ралы-биле танышкаш, бугу-рээр-дир.

600 ажыг серге кадарып ту-рар Диртыр-оол Монгушта 100 ажыг баш арган-дорган малды үзүп, азырап турар.

Деткир, карактаа чок болду, ам хө-нүм-даа калып калды, чүгө чакса четкеш, бо коданна ду-жаап бериптер мен. Шалынн үлзери мырыңай элзеп, чам-дык улус өй-шаанда ал-ла-турар, а ескелери шуут албас. Моон мурунда малчың-биле ажал-агый аразында керээ ча-рар, ол дээр ажалдаар-ла боор, ам бо чылын керээ-даа

гип турар. Бистин-биле кады чораш суму эмчиз шинчип, өм берип, сумелерин даа ка-кан. Бо малчынар ноль ай-дан бээр шалын ил көрбзөн.

Ооржак Алдын-оол бо чы-лын 490 баш хураганын кыш-тадып турар. Мында кодуур чок, Сиген, сула бар, дус арай эвези. Малчың кажан сөөлүгүтүткан «Иска» олар акша албаныс, чеке үлүстөн чө-дир боор, дидиниңестеп-даа карк чүвө-дир» — диди.

Хоочун малчың бо чылын кышты черле эки ажал дээр-зинге кижин оон ажал, амдыл-ралы-биле танышкаш, бугу-рээр-дир.

600 ажыг серге кадарып ту-рар Диртыр-оол Монгушта 100 ажыг баш арган-дорган малды үзүп, азырап турар.

Деткир, карактаа чок болду, ам хө-нүм-даа калып калды, чүгө чакса четкеш, бо коданна ду-жаап бериптер мен. Шалынн үлзери мырыңай элзеп, чам-дык улус өй-шаанда ал-ла-турар, а ескелери шуут албас. Моон мурунда малчың-биле ажал-агый аразында керээ ча-рар, ол дээр ажалдаар-ла боор, ам бо чылын керээ-даа

гип турар. Бистин-биле кады чораш суму эмчиз шинчип, өм берип, сумелерин даа ка-кан. Бо малчынар ноль ай-дан бээр шалын ил көрбзөн.

Ооржак Алдын-оол бо чы-лын 490 баш хураганын кыш-тадып турар. Мында кодуур чок, Сиген, сула бар, дус арай эвези. Малчың кажан сөөлүгүтүткан «Иска» олар акша албаныс, чеке үлүстөн чө-дир боор, дидиниңестеп-даа карк чүвө-дир» — диди.

Хоочун малчың бо чылын кышты черле эки ажал дээр-зинге кижин оон ажал, амдыл-ралы-биле танышкаш, бугу-рээр-дир.

600 ажыг серге кадарып ту-рар Диртыр-оол Монгушта 100 ажыг баш арган-дорган малды үзүп, азырап турар.

Деткир, карактаа чок болду, ам хө-нүм-даа калып калды, чүгө чакса четкеш, бо коданна ду-жаап бериптер мен. Шалынн үлзери мырыңай элзеп, чам-дык улус өй-шаанда ал-ла-турар, а ескелери шуут албас. Моон мурунда малчың-биле ажал-агый аразында керээ ча-рар, ол дээр ажалдаар-ла боор, ам бо чылын керээ-даа

гип турар. Бистин-биле кады чораш суму эмчиз шинчип, өм берип, сумелерин даа ка-кан. Бо малчынар ноль ай-дан бээр шалын ил көрбзөн.

Ооржак Алдын-оол бо чы-лын 490 баш хураганын кыш-тадып турар. Мында кодуур чок, Сиген, сула бар, дус арай эвези. Малчың кажан сөөлүгүтүткан «Иска» олар акша албаныс, чеке үлүстөн чө-дир боор, дидиниңестеп-даа карк чүвө-дир» — диди.

Хоочун малчың бо чылын кышты черле эки ажал дээр-зинге кижин оон ажал, амдыл-ралы-биле танышкаш, бугу-рээр-дир.

600 ажыг серге кадарып ту-рар Диртыр-оол Монгушта 100 ажыг баш арган-дорган малды үзүп, азырап турар.

Деткир, карактаа чок болду, ам хө-нүм-даа калып калды, чүгө чакса четкеш, бо коданна ду-жаап бериптер мен. Шалынн үлзери мырыңай элзеп, чам-дык улус өй-шаанда ал-ла-турар, а ескелери шуут албас. Моон мурунда малчың-биле ажал-агый аразында керээ ча-рар, ол дээр ажалдаар-ла боор, ам бо чылын керээ-даа

гип турар. Бистин-биле кады чораш суму эмчиз шинчип, өм берип, сумелерин даа ка-кан. Бо малчынар ноль ай-дан бээр шалын ил көрбзөн.

Ооржак Алдын-оол бо чы-лын 490 баш хураганын кыш-тадып турар. Мында кодуур чок, Сиген, сула бар, дус арай эвези. Малчың кажан сөөлүгүтүткан «Иска» олар акша албаныс, чеке үлүстөн чө-дир боор, дидиниңестеп-даа карк чүвө-дир» — диди.

Хоочун малчың бо чылын кышты черле эки ажал дээр-зинге кижин оон ажал, амдыл-ралы-биле танышкаш, бугу-рээр-дир.

600 ажыг серге кадарып ту-рар Диртыр-оол Монгушта 100 ажыг баш арган-дорган малды үзүп, азырап турар.

Деткир, карактаа чок болду, ам хө-нүм-даа калып калды, чүгө чакса четкеш, бо коданна ду-жаап бериптер мен. Шалынн үлзери мырыңай элзеп, чам-дык улус өй-шаанда ал-ла-турар, а ескелери шуут албас. Моон мурунда малчың-биле ажал-агый аразында керээ ча-рар, ол дээр ажалдаар-ла боор, ам бо чылын керээ-даа

гип турар. Бистин-биле кады чораш суму эмчиз шинчип, өм берип, сумелерин даа ка-кан. Бо малчынар ноль ай-дан бээр шалын ил көрбзөн.

Ооржак Алдын-оол бо чы-лын 490 баш хураганын кыш-тадып турар. Мында кодуур чок, Сиген, сула бар, дус арай эвези. Малчың кажан сөөлүгүтүткан «Иска» олар акша албаныс, чеке үлүстөн чө-дир боор, дидиниңестеп-даа карк чүвө-дир» — диди.

Хоочун малчың бо чылын кышты черле эки ажал дээр-зинге кижин оон ажал, амдыл-ралы-биле танышкаш, бугу-рээр-дир.

600 ажыг серге кадарып ту-рар Диртыр-оол Монгушта 100 ажыг баш арган-дорган малды үзүп, азырап турар.

Деткир, карактаа чок болду, ам хө-нүм-даа калып калды, чүгө чакса четкеш, бо коданна ду-жаап бериптер мен. Шалынн үлзери мырыңай элзеп, чам-дык улус өй-шаанда ал-ла-турар, а ескелери шуут албас. Моон мурунда малчың-биле ажал-агый аразында керээ ча-рар, ол дээр ажалдаар-ла боор, ам бо чылын керээ-даа

гип турар. Бистин-биле кады чораш суму эмчиз шинчип, өм берип, сумелерин даа ка-кан. Бо малчынар ноль ай-дан бээр шалын ил көрбзөн.

Ооржак Алдын-оол бо чы-лын 490 баш хураганын кыш-тадып турар. Мында кодуур чок, Сиген, сула бар, дус арай эвези. Малчың кажан сөөлүгүтүткан «Иска» олар акша албаныс, чеке үлүстөн чө-дир боор, дидиниңестеп-даа карк чүвө-дир» — диди.

Хоочун малчың бо чылын кышты черле эки ажал дээр-зинге кижин оон ажал, амдыл-ралы-биле танышкаш, бугу-рээр-дир.

600 ажыг серге кадарып ту-рар Диртыр-оол Монгушта 100 ажыг баш арган-дорган малды үзүп, азырап турар.

Деткир, карактаа чок болду, ам хө-нүм-даа калып калды, чүгө чакса четкеш, бо коданна ду-жаап бериптер мен. Шалынн үлзери мырыңай элзеп, чам-дык улус өй-шаанда ал-ла-турар, а ескелери шуут албас. Моон мурунда малчың-биле ажал-агый аразында керээ ча-рар, ол дээр ажалдаар-ла боор, ам бо чылын керээ-даа

гип турар. Бистин-биле кады чораш суму эмчиз шинчип, өм берип, сумелерин даа ка-кан. Бо малчынар ноль ай-дан бээр шалын ил көрбзөн.

Ооржак Алдын-оол бо чы-лын 490 баш хураганын кыш-тадып турар. Мында кодуур чок, Сиген, сула бар, дус арай эвези. Малчың кажан сөөлүгүтүткан «Иска» олар акша албаныс, чеке үлүстөн чө-дир боор, дидиниңестеп-даа карк чүвө-дир» — диди.

Хоочун малчың бо чылын кышты черле эки ажал дээр-зинге кижин оон ажал, амдыл-ралы-биле танышкаш, бугу-рээр-дир.

600 ажыг серге кадарып ту-рар Диртыр-оол Монгушта 100 ажыг баш арган-дорган малды үзүп, азырап турар.

Деткир, карактаа чок болду, ам хө-нүм-даа калып калды, чүгө чакса четкеш, бо коданна ду-жаап бериптер мен. Шалынн үлзери мырыңай элзеп, чам-дык улус өй-шаанда ал-ла-турар, а ескелери шуут албас. Моон мурунда малчың-биле ажал-агый аразында керээ ча-рар, ол дээр ажалдаар-ла боор, ам бо чылын керээ-даа

гип турар. Бистин-биле кады чораш суму эмчиз шинчип, өм берип, сумелерин даа ка-кан. Бо малчынар ноль ай-дан бээр шалын ил көрбзөн.

Ооржак Алдын-оол бо чы-лын 490 баш хураганын кыш-тадып турар. Мында кодуур чок, Сиген, сула бар, дус арай эвези. Малчың кажан сөөлүгүтүткан «Иска» олар акша албаныс, чеке үлүстөн чө-дир боор, дидиниңестеп-даа карк чүвө-дир» — диди.

Хоочун малчың бо чылын кышты черле эки ажал дээр-зинге кижин оон ажал, амдыл-ралы-биле танышкаш, бугу-рээр-дир.

600 ажыг серге кадарып ту-рар Диртыр-оол Монгушта 100 ажыг баш арган-дорган малды үзүп, азырап турар.

Деткир, карактаа чок болду, ам хө-нүм-даа калып калды, чүгө чакса четкеш, бо коданна ду-жаап бериптер мен. Шалынн үлзери мырыңай элзеп, чам-дык улус өй-шаанда ал-ла-турар, а ескелери шуут албас. Моон мурунда малчың-биле ажал-агый аразында керээ ча-рар, ол дээр ажалдаар-ла боор, ам бо чылын керээ-даа

гип турар. Бистин-биле кады чораш суму эмчиз шинчип, өм берип, сумелерин даа ка-кан. Бо малчынар ноль ай-дан бээр шалын ил көрбзөн.

Ооржак Алдын-оол бо чы-лын 490 баш хураганын кыш-тадып турар. Мында кодуур чок, Сиген, сула бар, дус арай эвези. Малчың кажан сөөлүгүтүткан «Иска» олар акша албаныс, чеке үлүстөн чө-дир боор, дидиниңестеп-даа карк чүвө-дир» — диди.

Хоочун малчың бо чылын кышты черле эки ажал дээр-зинге кижин оон ажал, амдыл-ралы-биле танышкаш, бугу-рээр-дир.

600 ажыг серге кадарып ту-рар Диртыр-оол Монгушта 100 ажыг баш арган-дорган малды үзүп, азырап турар.

Деткир, карактаа чок болду, ам хө-нүм-даа калып калды, чүгө чакса четкеш, бо коданна ду-жаап бериптер мен. Шалынн үлзери мырыңай элзеп, чам-дык улус өй-шаанда ал-ла-турар, а ескелери шуут албас. Моон мурунда малчың-биле ажал-агый аразында керээ ча-рар, ол дээр ажалдаар-ла боор, ам бо чылын керээ-даа

ДОЛАН БУРГАНДАН КЕЛГЕН УРУГ

Тоожу

(Эгеиз №24, 29, 31, 32, 36, 37; 39 «Шында»).

ДӨРТКҮ ЭГЕ

Кодур-оол Базырович төрөөн суурунга чеде бергеш, Алдынаады ала-незиге база четкен. Олар улуг эчки кээрге аажок хүндүлгөн. Алдынаадын авазы Кодур-оол кирип кээрге аңгалал-ла берген:

— Оок, сен сен бе, сен сен бе даадым. Мынчап баар болбай мен. Бээр олур, олгур, Сени көргө, солунун аа, олгур.

Шайлап мага ханган. Чугаа кадында кадай оон айтырган:

— Алдын хөкүк чоран болза кандыг дээрли аан, олгур. Багай апарда чанынга-ла болгай мен. Сени каш-лаа алган. Ам-даа ону сактып келгеш, баарым ажыыр-дыр ийин, олгур. «Өлгөнү-баштан ийин алдым, оон бээр дүп болду шыккай?»

— Часкаан кырып кагдым шыккай. Ам менээ өскө чурттаганым херээ чок болгай аан, кат-не.

Кадай караныч чажын чодуп каап олурган. Центел суурунда кады төрөөн думазы барын чугаалаа өөрүр болган. Ал болун буруузуган:

Оон алды Чангаа дээр чүве. Мен алды харлыг турума азырап алганым. Мээ-биле демей кочукт кичи эвейикпе. Ол бистинге ийи катан, задал келген. Бис анаа чангыс-лаа чептен бис. Моол-маа дил билдир эвес. Бергенс кочукт боогга түвексинген бис. Ам кайан оон көрүп, челип шыдаар мен. Улаваз кызыл-дустар мен ийлаан, олгур. Кай, бажын чыттап кааин, олгур.

Кодур-оол үндөс Саглай кадай бажын чыттап каан. Кодур-оол Базырович найы-сылаалдык бир поликлиника-зын эргелекчилер берген. Ону чазак чери келдиргеш, даарта эргелекчилеринин мурунда Президентиге кирер силер деп дыңкаткан. Кодур-оол Базы-рович чазак даргазынын ора-лакчызынга оварымчалыг чу-гаалаан.

— Каш шакта кирер мен, дарга?

— Эргентиниң 8 шакта си-лерин хүлээп алышыңа кел дээн чүве, билген боор силер а?

— Ийе, билдим дарга. Кодур-оол Дондукович кел дээн үзүндө Президентиге кирери-биле хүлээп алыш-кын кылып секретарь урууну чанында сандайга олуруп ал-ган. Ол уруг Президентиге киреш, үнүп келгеш, чуга-лаан.

— Силерни кириер дидир, Кодур-оол Базырович. Кодур-оол кирип кээрге, шевирин дурт-сынын, кыр-лаа хайылыг эрес-шооаа кы-карагый-биле ажил-херекчи эзу-биле мендешкенс, чалап олуртуу каанкан. Кыска чугаа соонда шөф Кодур-оол Базы-ровичке сүмө кирген:

— Республиканын кадык камгалаа яамазын уадуруу сайыт тоумуларга үе келген-ди, Кодур-оол Базырович. Силерни яаманын дыка хей ажилдакчылары силерни су-мелээр-дир. Чүү деп болаар силер?

— Кодур-оол каш секундаа ыттавайын барган. Оон чуга-лаан:

— Мээ харым бежен чоок-шулай берген. Яаманы уду-рун

турунга менден анык, кочукт шимчентир кичи херек болур ужуруг. Мен эш-өөрүнү са-налдарынга болгаш силерге четтирдим. дарга. Мен болза ол албан-дужаалга кирип ту-рар үш кандидаттарын эң анык Ондар тааржыр деп шуут иштинде ычача болаар мен — дээш, анаа хамаарыш-кан аргументилерни шөфке чугаалаан.

Президент ажил-херекчи эзу-биле деңизиле болуп олу-ра. Кодур-оол Базыровичин бодалын ажы-биле деткип каан. Дарга эчминин эчик ак-сынга чедир чыгы-биле ча-зык-чагай удеп каан. Кодур-оол Базырович эрзи ажилында хевээр артып калганынга аажок таарзынган.

Кодур-оол Базырович дүш-ке чедир аажок чай чок ажылдаан. Шинтирлер ай-тырылган болгаш үнгөн-кирген клиентилер ол хүн аажок арбын болган. Дүш соонда аарыг кичилер хүлээп алышыңа келири шыпка-рылган. Саазынан аайлап орда кирип келген бир клиент Кодур-оол Базыровичке тоол-домакта чүве деп кайгамчык соолу болгаш кичи бузурээр эвес элдептиг таварыга бол-ган.

Кабинетке кочукт анык, 20-22 жаш харлыг кыс уруг кирип келген. Эчки саазына-рын аайлавышкан, уругже шала-бола көргөш, бижит-тимнишкан, чымчак айтыр-ган:

— Кандыг айтыргылыг чор силер, дыңнап тур мен. Бээр бо сандайже олуруп алынар. Кожуунда келдирер бе? — дээш уругу топтап берг берген. Каан хүндүс дээр дыңи-реп чаным дүшкөн шыкаш

— Кандыг дунмам? Кодур-оолду кандыг-ла-бир чыктыг дүрүзүнн бүргей ал-ган. Ол дүрүзүнн, кранда суг-ну элзэн аксып-аксып, гра-финге куткыш, соок сугну пактаан-даа.

болган. Чечектиге Алдынай ол үдөс кандыг ийик, шак-ла ыңдыг уруг оон баарында бо турган.

Ола кызыл чаактар, до-зураш кара карактар, чуга кызыл эринер, анай-хаак деп ээлрип чыгыс мага-бот, Кодур-оол Базыровичин чү-рээ ушта халып бер чаккан.

Уруг олче көргөш, чазык-чагай хүдүмүзүргө мыры-лай Алдынай шыкаш болган. Уруг хүн хереди деп чазык хүдүмүзүрүшкан, дидими-биле олуруп алгаш чугаалаан:

— Кодур-оол Базырович, силерге аргажок чугула хе-ректиг келдим.

— Чүрер аарып тур, дун-мам. Кожуунда силер бе?

— Чок, Кызылдан мен, Мен эчиге кирер дээш эвес. Сыр өскө херектиг мен. Ону доп-лоран маңаа чугаалай каап-тары берге. Баштай силерге тайлыбырлар ужуруг мен.. Хостуг силер бе?

Кодур-оол эчминин бүгү мага-болу кандыг-ла-бир электри тогу улапкан деп сирт дээн. Ыңалза-даа кор-гунчт эвес, кандыг-ла-бир онзагай таалаандыг дүрүзүнн оон бүргей ап келген шыкаш болган.

Уруг тайлыбырларын ора-лашкан:

— Баштай силер оожурган алынар. Мен силерге шүттү чүвени тайлыбырлар бээр ужуруг мен, Мээ херээм эчиге шинидери эвес, а сыр өскө.

— Кандыг дунмам? Кодур-оолду кандыг-ла-бир чыктыг дүрүзүнн бүргей ал-ган. Ол дүрүзүнн, кранда суг-ну элзэн аксып-аксып, гра-финге куткыш, соок сугну пактаан-даа.

Монгуш КӨЖЕЛДЕЙ

УРУГ

Уруг база сүрүздөшкөнгө а-зы берген:

— Мээ херээмин тайлы-бырларга кочукт узун. Хос-тук үе херек. Мээ силерге чу-гаалаар чүдүмүнү чүгө силер чазаскан дыңнаар ужуруг силер.

— Мен чүчүн-даа айын тып-пай тур мен.

Уруг база оожум, туттунуп чугаалаан:

— Силерин оонар чөп. Ы-чалза-даа силерге ыял-ла чу-гаалаар ужуруг мен. Мээ чугаалаар чүвени силер мырынай кайгай бээр силер. Ол.. ол дээрге делегейге эң ховар таваржыр элдептиг та-варыга-дыр.

— Айым тыппай тур мен. Чүү боол турар чор. Силер чогуум кым силер, дунмам? — дээш Кодур-оол ай-баш чок база катан суг пактаан.

— Силер менден кортипай көрүнер. Мен силерге коргунчт эвес болур ужуруг мен. Ы-чалза-даа силерге ону чугаа-лавайын барып шыдаас мен. Кандаар-даа болза силер ону дыңнаар ужуругт силер.

— Чок, Кортипай тур мен. Чугаалаарам. Мен силерни ам хонду-даа дыңнаарыга белен мен, Мен аажок дыңна-сап тур мен. Баштай таныш-кай аа. Мени Монгуш Кодур-оол дээр. Кодур-оол Базы-рович деп кичи мен.

— Мен силерни билдир мен. — Кандаар билдир силер. Азы мээ төрөөн чери Хемчиктин Чечектиг чурттуг силер бе? Мен ам улуг апарган болгаш мээ аныктары орта таны-ва болгай мен. Мээ үем улустарын болгаш улуг кичилерин аажок билдир мен.

— Ийе.. Чечектиге база чурттап чоран мен.. Силерни

шатан туга билдир мен. Азы силерге хамаарышкан бүгү чүвени билдир мен.

— Чечектиге кымын уруг силер?

— Чечектиге чурттап чоран мен.. Чогуу төрүтүнген чери Тывада эвес.

— Кайда, дунмам? — Ко-дур-оол улам алаң кайгай берген.

— Центел сумуз, Центел Тываа.

— Кым дээрла? — Ааманы-биле Чангаа Алдынай дээр. Адам Алды-най.

— Алдынай силер бе? — Ийе, Алдынай-дыр мен. Кодур-оол кезек када тар-лы берген олурган. Кезек ка-да мелесилни шыкышкан шыкаш болган. Бир минип кээрге, уруг чыгыс салаалары-биле Кодур-оолду бажын сүйбөл, арны-бажыне учу-чайып, оожуктурган турган.

Минип келгеш көргө, оон салаалары-даа бизиң. Ал-дынайны. Шимчээшкн ду-лау база Алдынай шыкаш. Мээ-биле чүү боол турар чор деп ол болган.

— Кандаар бардынар. Ам анаа апардынар бе? — деп, уруг айтырган.

— Ийе, анаа апардым. Ам чугаалап көрүнерем — деп, Кодур-оол сирилээт үн-биле чугаалаан.

— Адыр, ам-лаа бичи оожурганар. Мен база сүр-дөй бердим. Ам хамык чү-вени ужурун чугаалап берейн — деп уруг оожум чугаала-ра, үнү база Алдынайны-би-ле кара чачгыс болган.

Бо канчап барган чор. Дүш-дүлдө чүве-биле демей деп, Кодур-оол Базырович бо-ланган. Болун бижыг тутту-ну, холта алган.

— Центел сумуз болунарар, мээ айым тыппай олурар чүве Чечектиге канчап чурт-тап чоран силер? Чогуу Ты-вага төрүтүмүн дидинер?

(Улапчылыг).

Алексей ДАРЖАЙ

ЧАА АМЫДЫРАЛ

Амыдырал дүүгүзүндөн Арпы-шайры өскөргөн — Дундирдип тирттыпкан Дундир кара дүмбей лег. Азы-чөм база бизиң лег. Ала-чурттуу эвес болган. Арагалар ады бизиң. Алап чепес — каш яны. Чигир-конфет база ыңдыг: Сикерс, топик, твикс... Американ, итали, немей... Арыг хостуг амыдырал — Экранда дүң-хүндүс Энгелген эр-херээжэ Энгел-шайлан.. Энгел-төн.. Олун бизиң каш-ыны Олун болуп өскөргөн.. Чоо чүмө чүткүлүс Чабараштай хөрлөздө. Чүгө-ле ийик, Россия Чүгөртөрлөп улам хилзэн. Чүгөрүмүсташ хилзиг хевээр, Чүгүлү төгөр оггар болду.

1994, февраль 23.

Сарылы чок уттуучал. Кылааны шаа-биле үнелиг, Хай шаа-биле бижыг. Чыйла зини дендээр. Кыжын сооту дөлдээр. Шаг төрени хемээр. Шап үени хемээр. Чазыпкаш, боданыр. Чазан алгаш шыгаар. Адыпкаш, отун сүрбөс. Азапкаш, сүзүн утпас. Соок-биле өлүр — Чыгыс-биле дидирар. Унун-бойдус дазыландан тулдуш, Халугу ХЕРТЕК.

Монгуш-Тайга чогуу. Мөгөн-Бүрөн суур.

Чулдун ЧАП.

Анык херээжен курорттап чораш, чанып келгеш, чеди хонганда телеграмма алган. Ында: «Эчки чок апарды. 9 хонугуна чедип кел» дээн бол-ган. Чөдө шала чыктыг хевир-лиг боогга, оон-биле кады кунучу кадай чорур деп шит-тирлеп алган. Демгизин аам-биле кады чөдө бээр мен деп телеграмма чорудуккан. Сонинге чөдө бээр ийи кунучукун уткуп ап, ийи агыс черже ал-гаш барган.

Үш хонганда дедир чорур дээш олар вокзалга ужуражып келген.

Кени тургаш:

— Че, авай, ажа-херек кандыг болду? — деп айтыр-ган.

— Сен та канчал, кенижи-гим, а мен дөртөн хонукта,

чартык чылында, бир чылында-даа баар мен—деп кунучу өөрүшкү-баарышкылыг хары-лап-тыр.

Дыка калбак хемге эшитип чоран корабал аңдарып, сүт дүвүнчө дүшкөн чүвени иргин. Ажаа чоран эр кичилер бир эрикте, херээженер өскө эрик-те барган бооп-тур. Элер херээженер-биле канчап кат-чып алырын сүмөлөжил эгел-зэн.

20 харлыг эр тура:

— Ында чүү боор, шүтү-вус доран эшитип кече берээ-линер..

30 харлыг тура:

— Кайын боор, хем дыка калбак-тыр, баалан кылып ал-гаш, эшитип кече бергей бис..

40 харлыг ашап тура:

— Кайнаар-лаа эжинген херээ чок, олар боттары эшитип чедип кээрлер—деп түнүзэн.

Бир көдөз черин аалчылар бажыңга орун чогууну ха-раазы-биле танышпаш анык оолду болгаш кысты кады чыттырып каар ужура тавар-ышкан. Карангылай бээрге удуп чыдап алганар.

Уруг удуп чадап, аңдарып-дүндөйлөп чыдап берген.

— Канчап бардынар? — деп, оол айтырган.

— Хөдөк соок-тур— деп, демгизин харылаан.

Оол бодунд чоорганни уруг-

нун кырыңче октап берген. Уругта демей-ле соок болган. Ынчаар орта оол бодунуң то-нуң баа уругуну кырыңче шугай каап берген. А уруг демей-ле удуп чадап каан.

— Ам-даа соок-тур бе? — деп айтырган.

— Билип көрүнер даан, шаанда мен бичи турумда сооктан удуп албас боорумга, кырган-авам мээ-биле кады чыдап алгаш мени чыктык-тар чүве ийин — деп, уруг чу-гаалаан.

— Чиктиния, бо дун орту-зунда сенээ кырган шугаан-чыны каймын тып экээр мен?

Бир бай кадай кара кешти-ре божан чүве-дир. Ашаа ол үдөс өскө черге сургакчыл чоран, өскө черге сургакчыл ол-дунус төрүтүпкүл кээрге, мээ эчмин сүдү чок болду, негр херээжени эмиртип турдум, ыңаага чүү болган деп бо-лаар мен, олгурус кара өнүгүп алгаш — деп ашаңче чагаа бижип чоруккан. Ол бүгүн ашаа бодуну авазынга чугаа-лаан. Авазы мыңча деп ха-рылап чоруккан: «Олгур, сени мен божуканымда база эчмин сүдү чок болган чүве, сени мен илек сүдү-биле эмиртип өстүргөн болай мен, ыңалза-жок сүзү бажында мыйыстар ам чаа үнүп кээп-тир аа».

Эңил кезип эртеримге Эңе чуртум эки-ле-дир. Эңе ханлар бодарыма Эңел чоңум эргим-не-дир. Чуртук чоктар сурап келгеш, Чуртсуна бээр чараш чуртум. Мады чоктар маңаа келгеш. Байыл-ла бээр байлап чуртум.

Саган-оол САЛЧАК чыгыс бижэн.

Кым-даа билбес. Автобус бир доктааган соонда, сөөлүндө турган оол мурунда эжиче билбөчө-ней аарак ийи сөс октап каан:

— Сил! Эчки!

Мурунда оол сонгаар кө-рүңгөргө, шагдаа кичи ки-рип келген болган. Шын-дыр, кичээнир херек. Сил!

Автобус ийи дугаар док-тааган соонда, сөөлүндө эжи база катан мездэ дымчактан:

— Ажылда!

«Эчки» дүжүп чоруй барган болган.

Автобус доктаар черже ба-за катан чокушуп ол эггин. Соонда турган оол эжичин чанында турган аныксымаар херээжени кара-биле имнээш, бүүү сымарган:

— Куй!

Автобус аары кочукт тура дүшкөн. Улус баскылап кыргыс «дег үнүп-ле эгелзэн. Алгы-кышкы, үч-өөвүр. Өөк. Төр-лаа дидирээр.

Мурунда турган оол ча-нында калайын кылаар сукмазан хартыгайын каш-пагайы-биле апкан, үе ха-лаан. Соонда оол база ынаар чыгып-ла дээн.

Ол алазында автобус шим-чөл үнүпкен. Кым-даа чый алынаар.

Калажалан калайын ынаар үнү дыңнап чоруй барган:

— Ол канчаарың ол, оол-дарым! Сукмак беринер! Нооп силер, чүдөк чүдөлөр-дир! Чүдөк чүдөк!

Ийи өнүгүс улус алазынга эсти хона берген, Элзэниче

Ынак авай! Төрүтүнген хүнү-биле Бир черден байымын бараалагдым, Сеткилдиниң эне арыг ханымдан Сенээ бүгү эки чүдүлү күзеп кааин. Амыр-дыжың утуп чораш, өстүрүп каан Ажи-төдүн онча-менди эки чоралар. Бады-шынды эдерикшен эжи-лаа чок, Багай олгун баа чүгээр чурттап чор мен. Ажирбас о, мени дээштин хомудала! Адым бакка сукпазыма бузурер чор. Чүгө дие, сагыш-сеткил чараш-каазын Чүгө сенден дээштинден ыңды-дыр мен. Моон хөйүн сенээ чүңү чугаалаар мен. Моондактар сенээ ам-лаа таваржыр боор. Ындыг ейде овурунук сактып келгеш, Ыларымга ырлап чораш, эрте бээр мен, Сергей ШААЛЫ.

УЛЕГЕР ДОМАКТАР

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Саары саарып чыдар, Саары дойлу чорур. Чооганы кескере дөш, Чооганы эштирге чыдыг, Сагышкан кылаздык булар, Сагалаткан түдүм узамдыгар, Сагышта бар дүрүдир,

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

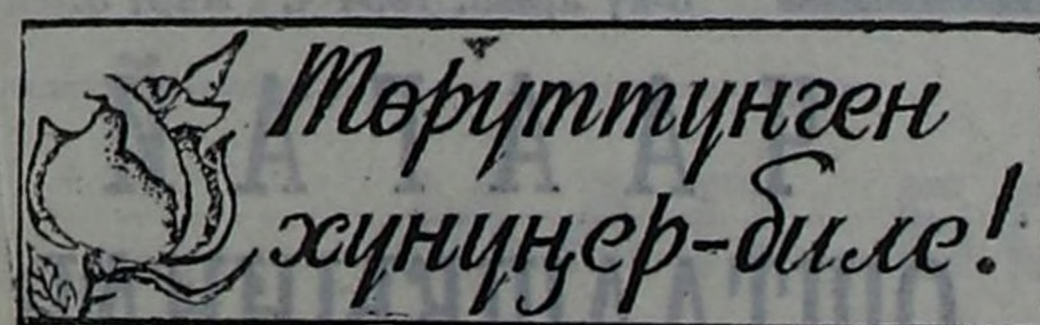
Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Сөңү сөңнөн аалчы болур, Сөстү сөңнөн шычы болур.

Бистин ынак авазыс Зоя Түлүшевна ААЛ-ООН үр чылдар штинде Улуг-Хем кожуунун Хайракан суурунун хем ол чарынага Эжым деп черге малчынап, ажил-айгыны сай-зыралына бодунун төлөткүчү үлүг-хуузу кирип, ынаар-дагы коммунист күш-ажылды шалычызы атты челип ап, хоочуннарын бирээни кылдыр санадып ажилдаышаан. 5 кысты болгаш 2 оолду өстүрүп каан. Ол амгы уеле Бин-Хем кожуунун Аржаан суурда төлөткүчү дыйтанылда чурттап олурар. Бистин ынак авазыс бо чылдың марттын онуну ху-нунде 69 харлаар. Ычангаш авазыстың төрттүнгөн хуңу болгаш Марттың 8-ти таварыштыр аана кан дег калдыкыл-ды, узун назы назылаарын сепкилдик ханызынан күзеп, нинг байыры чедирип, черге чедир мөгөйлү түр бис.

ООНДАРЫ Сергей, Радик, УРУГЛАРЫ — Саяна, Ира, Рая, Кара-кыс, Сим; КҮДЭЭЛЕРИ — Алена, Арбай, Вася, Олег.

Бистин ынак авазыс Дина Дамдиновна ОЮН март 8-те 55 харлаар, Авазыс амгы уеле Тоора-Хем суурда ажиллап, чурттап турар. Авазыска Делегейин херэжениер байырла-лы болгаш төрттүнгөн хуңу таварыштыр нинг байыры

ПОНЕДЕЛЬНИК

МАРТ 7
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
7.30 Эртенги сула шимчээш-киннер. 7.40 Улуг-хүн. 8.25 Адаангыс юнир. Хар фи-

ВТОРНИК

МАРТ 8
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
7.40 Эртенги сула шим-чээш-киннер. 7.50 Мелдээр. 8.25 Москва пиригинин сыл-дастары. 8.55 Херэжениер-ге чектерден сунаар. 9.20 Байырадагга хамаарыштыр сүмелер. 9.30 Кино-концерт.

СРЕДА

МАРТ 9
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
6.00 Мелдээр. 6.35 Эртенги сула шимчээш-киннер. 6.45 Эртен. 9.00, 15.20, 18.20, 21.20 Дамчыдылгалар программасы. 9.05 Шимчөөс херенги рыногунун дугайында допчу-дал. 9.20 «Саясат». 9.40 «Анаа-ла Мария дээр». Уран-чечен фильм. 10.30 Аан-чорукчулар клубу. 11.20 «Макта-

ЧЕТВЕРГ

МАРТ 10
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
6.00 Мелдээр. 6.35 Эртенги сула шимчээш-киннер. 6.45 Эртен. 9.00, 15.20, 18.20, 21.20 Дамчыдылгалар программасы. 9.05 Шимчөөс херенги рыногунун дугайында допчу-дал. 9.20 Көп. дынна. 9.40 «Анаа-ла Мария дээр». Уран-чечен фильм. 10.30 Делегей

ПЯТНИЦА

МАРТ 11
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
6.00 Мелдээр. 6.35 Эртенги сула шимчээш-киннер. 6.45 Эртен. 9.00, 15.20, 18.20, 21.20 Дамчыдылгалар программасы. 9.05 Шимчөөс херенги рыногунун дугайында допчу-дал. 9.20 Мультифильм. 9.30 «Ара-

СУББОТА

МАРТ 12
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
7.10 Эртенги сула шимчээш-киннер. 7.20 Ажылгыт киж-нин суббота эртени. 7.55 Мелдээр. 8.30 Спорт-шанс. 9.00 Джунглин кыгыз.

ВОСКРЕСЕНИЕ

МАРТ 13
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
8.05 Эртенги сула шимчээш-киннер. 8.15 Мелдээр. 8.50 Арт-курьер. 9.20 Эртен эрте. 9.50 «Спортлото». 10.05 Ам-дызында дегереп багында. 10.35 Эртенги сымдыс. 11.25

Кызыл хоорай Красноармейская 100 Индекс 667000

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ: Н. С. Базы (кол. редак-ции), А. Б. Монгуш (кол. редак-ции), М. М. Саая (кол. редак-ции), В. М. Сат Н. С. Эргел.
РЕДАКЦИОННЫЙ ТЕЛЕФОН: 8-34-78.
КОЛ. РЕДАКЦИИ: 8-34-78; 8-34-79; 8-34-80; 8-34-81; 8-34-82; 8-34-83; 8-34-84; 8-34-85; 8-34-86; 8-34-87; 8-34-88; 8-34-89; 8-34-90; 8-34-91; 8-34-92; 8-34-93; 8-34-94; 8-34-95; 8-34-96; 8-34-97; 8-34-98; 8-34-99; 8-35-00.

Солун неделада 5 батан үнөр. Хемчээли 2 паралага амазы.

чедирбишаан, быжыг калдыкылды, аас-кежнин болгаш узун назы назылаарын чуректи ханызынан күзөөнивести иле-реттивис.

Уруглаары, оолдары болгаш уруглаарын ачазы.
Бистин ынак убаасы, кат-левис, кырган-авазыс Елизавета Хертековна ЧАНЗАН Хову-Аксы суурда чурттап турар. Ол 3 оолдун, бир кыстын ынак авазы, 6 уругунун кырган-авазы. Уруг-дарын шутузуун бут кырынга тургузуп, эртем-билиге чедирип, шын орукке кирген. Ол боду кончуг бодушуг, толуг-томаанын, ажыл-ишчи, ак сепкилдик, буянның ие. Ол школаларга он беш чыл иштинде ажиллаан соонда, ка-дынын ужурундаан еске ажалче шилчезин. Амгы уеле ол хундугу дыйтанылгаже үнгөн. Ычангаш убаасынын, кат-левисин, кырган-авазыстың март 8-те 55 харлаанын болгаш Бугу-делегейин херэжениер хуңу таварыштыр чуректин ханызында нинг байыр чедирбишаан, амдырал-чурттап-тарга аас-кежикти, ал-бодунарга калдыкылды, ам-даа узун назыны күзөөнивести бис.

Кызыл думаларында, күдээлеринде, оларның ажи-төлдеринде.

Бистин эрчим ынак авазыс Борбаана Багай-ооловна ХО-ВАЛЫГ март 8-те таптыг-ла 50 харлаар. Авазыс моон-биле ам сохоста таптыг-ла 30 чыл иштинде бухгалтерлер ажил-дап турар. Ол ажилына бердинер, чогуна хундугулдиг, Авазыска Делегейин херэжениер байырлап болгаш төрттүнгөн хуңу-биле сепкилдик ханызында байыр чедирип, калдык-шыраак бооп, узун назы назылаарын күзөөнивести илеретип түр бис.

ӨНҮН ЭЭСИ Александр Ховалыг, УРУГЛАРЫ — Ро-ман, Радик, Чинчи, КЕНЭЭТЕРИ — Алена, Аяна,

Баштап чорут. 13.00 Футбол. 13.30 Чеди дээр аалада. Бай-ырлар программасы. 14.20 Телескоп. 15.00 Мелдээр. 15.10, 21.20 Дамчыдылгалар программасы. 15.15 «Кадын-хаан Анянын чажылы азы Ужен чыл эрткенде мушке-терлар». Уран-чечен филь-мин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 16.40 Уран чүлүлд чажылы. 17.15 Баштайгы көрүштөн аныкшыл. 17.55 «Хе-рээжен үлүстүн астроля-гия, азы Черден дашкаар тырты-гышыкшы». «Динмирээштин болбас». Улуг кижилерге мулт-

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

ИИГИ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал
8.00 Мелдээр. 8.20 Автомит.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

ИИГИ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал
8.00 Мелдээр. 8.20 Авто-

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

УРУГЛАРЫНЫН УРУГЛАРЫ — Буян, Чечен, Сай-лык, Роланда, Айдис.

Бистин авазыс Калдар Сыргы-ооловна СУГЕ-МААДЫР хей чылдарда Бай-Тайга кожуунун «Кызыл-Даг» совхозунга мал ажилына ажиллап, муракчыларын оодурууга кирип чораян. Эргим ынак авазыс март 8-те 72 харлаар. Ол боду-нун кызымаккай чоруй-биле ажилына чедишкениерил бооп, орден-хавыялар-биле шаңдалып, хундугул бижиктер-биле мактадыр келген. Авазыс 10 уругун өстүрүп, кижиз-дип, оларын эртем-билиге чедиреш, амдыралдыг дегем оруунче кириген. Амгы-даа уеле ол ажил-ижин уламчылап, ажы-төдүнө мал-маганын өстүрүп берип, бодунун амыр-ды-жын бодавайн чорур.

Ынак авазыстың төрттүнгөн хуңу болгаш Марттын сести таварыштыр быжыг калдыкылды, ам-даа бистин авазыска үр чурттаарын, биске берген бүгү-ле буяны, са-гыш човаашкыны дээр өөрүп четтирип, черге чедир мөгөйлү түр бис.

Уруглаары, оолдары, кенээтери, күдээлери, уруглаарын уруглаары.

Бистин авазыс Сайма Чызылаевна ЭРЕНЧИНИН төрттүнгөн хуңу — март 8. Ол — 7 уругунун ынак авазы. Хеймер думамыс чаш турда-ла, ачыны чок аларган. Оон бээр 16 чыл эртен. Бистин авазыс Тес-Хем кожуунун Ак-Эрикке малчынап, ол чымыштыг ажил-ижин кылдышаан. Бистин кара чаксаан ол бут кырынга тургузуп, өгөл-баштап каан. Ычангаш авазыска төрттүнгөн хуңу таварыштыр база Мартын сес-биле нинг байыры чедирип, өөрүп четтиргенивести илеретип, кан дег калдыкылды, аас-

фильм. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

ИИГИ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал
8.00 Мелдээр. 8.20 Авто-

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

ИИГИ ПРОГРАММА «РОССИЯ» канал
8.00 Мелдээр. 8.20 Авто-

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

фильмер. 18.20 «Херээжен-герге болгаш ыттарга каржы чорукту кижилерин». Уран-чечен фильмнин баштайгы көргүзүү. 1-ги сериясы. 20.40 Тамчыктыг удунар. Чаштар! 21.00 Мелдээр. 21.30 «Сестра». В. По-знерин автор программасы. 22.15 Спортчу уик-энд. 22.30 Долганыр тургулаптыр. 00.15—01.15 Спорт болгаш уран чүүл.

кежнин болгаш узун назыны күзөөнивести илереттивис. Мөрен суурда уруглаары, күдээлери, уруглаарын уруглаары база чок төрелдеринде.

Бистерге эргим болгаш хундугулдиг, ынак авазыс Даянмаа Калзановна ОНДАР. Ийме суурда чурттап турар. Ол амгы уеле пенсонер. Авазыс нерде мога-шылда билес, ажил-иш кижин. Ол уран-иштер болгаш бистер дээр каян-кезде сатыг човал чорур. Ычангаш херээжен чонон байырлап—Мартын сести таварыштыр ынак авазыска байыр чедирип, быжыг калдыкылды, аас-кежнин болгаш узун назыны күзүп түр бис.

Уруглаары Зинаида, Августина, Лиля; оглу Мergen; күдээлери — Юрий, Андрей.

Бистин ынак авазысыс Дулма Байкаревна САН-ДАККА, Чакталмаа Торкуновна ОНДАРГА Март 8-ти та-варыштыр нинг байыр чедирбишаан. быжыг калдыкылды, узун назыны, аас-кежикти болгаш ажи-төдүнүн аразына ачы-буяны чедирип, бистерин-биле калдык омак-хөдүг чурттаарын күзеливис.

Уруу, оглуңу өг-бүлөсү — Кыргызтардан.

Бистин эрчим убаасы Валентина Монгушевна ОНДАР Кызылдың далайында фабрикасында таптыг-ла 20 чыл ажиллап турар. Ол ам үк бодурунун хоочуну деп белик атты челип алган. Убаасыс 3 уругунун ынак авазы. Ол бистерин, өскүс артык думаларын, авазыстың орунуга не бооп азырап өстүрүш, оутумак болгаш дээр эртемге чедирип, бут кырынга тургузуп каан. Ычангаш убаасыска черге чедир мөгөйлүшаан, оң үк дакпыр байырлады — бо хунерде дөртөн харлап турары болгаш ажилдап эгелзенин-ден бээр 20 чыл болганы-биле база Март 8-тин хуңу-биле таварыштыр чуректин ханызында нинг байыр чедирбишаан, кан дег быжыг калдыкылды, аас-кежикти, өөрүшкүнү бол-гаш ажил-ижинге чаа-чаа чедишкениерин күзүп түр бис.

Хундугул-биле думалары Мария, Мария, Вася, Айлан, күдээлери — Алексей, Бады-Байыр, келинери — Азияна, Алик, Чинчи, өөнү ээси Алексей Ондар болгаш думаларынын уруглаары.

Бистин эрчим ынак авазыс Салчак Чанзановна ПАВУ март 6-та 70 харлаар. Ол хып дээр анык-чалы үзенилде эте-лээш, 35 чылдын иштинде бугу Тыванын школаларына эге-кларга башкылап, бичи чаштарын ужу-бижикке өре-дип, кижизинерин бодунун эртем-билин харам чокка бе-рип, арат-чонунун хундугулдиг, Чакаттын үнелин челип алган, Авазыс улус өөредилгенин тергинин. «Күп-ажылдан Кызыл Түгү» орденин эдилеткени бооп, ажи-төдү бистерин чоргаралын бодуруп, амдырал-чурталгага улсер-чикке бооп чорур. Ычангаштын

Өлгейл бол өтөмөйүн. Оңей ырын ырап берген. Эргим ынак авазыска. Узун назын, калдыкылды. Уруглаары күзөөниш.